

ВІД КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДО КОРПОРАТИВНОЇ СТАЛОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

© 2018 **ВАСИЛЬЧУК І. П.**

УДК 336.71

Васильчук І. П.

Від корпоративної соціальної відповідальності до корпоративної сталості: особливості фінансування сталого розвитку

Досліджено теоретичні витoki концепцій корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Виявлено, що науковці переважно виділяють два основні етапи еволюції концепції корпоративної соціальної відповідальності. Аргументовано доцільність виокремлення третього етапу розвитку концепції (версія КСВ 2.0), що характеризується інтеграцією теоретичних і практичних засад концепцій КСВ і сталого розвитку та їх імплементацією у діяльність корпорацій. Виявлено наявність необхідних передумов та обґрунтовано доцільність виділення нового етапу еволюції зазначених концепцій (версія КСВ 3.0), який ґрунтується на положеннях колаборативної теорії і передбачає співпрацю соціальних підприємств і сталих корпорацій у досягненні Цілей сталого розвитку. Детермінантою етапу є використання можливостей сталого розвитку, домінянтою – соціальна спрямованість, а його зміст характеризується слоганом «роблячи спільно добрі справи, створювати суспільний добробут» («doing common good to do common well»). Узагальнено та виділено особливості сформованих моделей сталого розвитку корпорацій за ключовими аспектами (цілі, принципи, методи). На цій основі виділено особливості підходів до фінансування сталого розвитку на макро- та мікрорівні та визначено принципи фінансування діяльності корпорацій в нових умовах. Зроблено висновок, що досягнення сталості потребує ефективної системи фінансування корпоративних заходів зі сталого розвитку, для створення якої в Україні потрібно використовувати досвід «кращих практик» на загальнодержавному, місцевому та корпоративному рівнях.

Ключові слова: сталий розвиток, корпоративна соціальна відповідальність, періодизація, соціальні підприємства, корпоративні моделі сталого розвитку, фінансування.

Табл.: 3. **Бібл.:** 20.

Васильчук Ірина Петрівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Криворізький економічний інститут ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана» (просп. Поштовий, 64, Кривий Ріг, Дніпропетровська обл., 50000, Україна)

E-mail: vasylichuk2018@gmail.com

УДК 336.71

UDC 336.71

Васильчук І. П. От корпоративной социальной ответственности к корпоративной устойчивости: особенности финансирования устойчивого развития

Исследованы теоретические основы концепций корпоративной социальной ответственности и устойчивого развития. Выявлено, что ученые преимущественно выделяют два основных этапа эволюции концепции корпоративной социальной ответственности. Аргументирована целесообразность выделения третьего этапа развития концепции (версия КСО 2.0), что характеризуется интеграцией теоретических и практических основ концепций КСО и устойчивого развития и их имплементации в деятельность корпорацій. Выявлено наличие необходимых предпосылок, и обоснована целесообразность выделения нового этапа эволюции указанных концепций (версия КСО 3.0), основанного на положениях колаборативной теории, и предусматривающего сотрудничество социальных предприятий и устойчивых корпорацій в достижении Целей устойчивого развития. Детерминантой этапа является использование возможностей устойчивого развития, доминантой – социальная направленность, а его содержание характеризуется слоганом «делая совместно добрые дела, создавать общественное благосостояние» («doing common good to do common well»). На основе обобщения выделены особенности сложившихся моделей устойчивого развития корпорацій по ключевым аспектам (цели, принципы, методы). На этой основе выделены особенности подходов к финансированию устойчивого развития на макро- и микроуровне, и определены принципы финансирования деятельности корпорацій в новых условиях. Сделан вывод, что достижение устойчивости требует эффективной системы финансирования корпоративных мероприятий по устойчивому развитию, для создания которой в Украине нужно использовать опыт «лучших практик» на общегосударственном, местном и корпоративном уровнях.

Vasylichuk I. P. From Corporate Social Responsibility to Corporate Sustainability: Features of Financing Sustainable Development

The theoretical basis of the concepts of corporate social responsibility and sustainable development are studied. It is revealed that scientists mainly distinguish two main stages in the evolution of the concept of corporate social responsibility. There argued the expediency of singling out the third stage of the development of the concept (version CSR 2.0), which is characterized by the integration of the theoretical and practical foundations of the concepts of CSR and sustainable development as well as by their implementation into activities of corporations. The presence of the necessary prerequisites for singling out the new stage in the evolution of these concepts (version CSR 3.0), which is based on the provisions of the collaborative theory and provides for the cooperation of social enterprises and sustainable corporations in achieving the goals of sustainable development, is revealed, its expediency is justified. The determinant of the stage is the use of opportunities for sustainable development, the dominant is the social orientation, and its content is characterized by the slogan «doing common good to do common well». Using generalization, there identified the features of the established models of sustainable development of corporations by key aspects (goals, principles, methods). On this basis, the features of approaches to financing sustainable development at the macro and micro levels are determined, and the principles for financing the activities of corporations in the new conditions are defined. It is concluded that achieving sustainability requires an effective system of financing corporate measures aimed at sustainable development, for the creation of which in Ukraine it is necessary to use the experience of «best practices» at the national, local and corporate levels.

Keywords: sustainable development, corporate social responsibility, periodization, social enterprises, corporate models of sustainable development, financing.

Ключевые слова: устойчивое развитие, корпоративная социальная ответственность, периодизация, социальные предприятия, корпоративные модели устойчивого развития, финансирование.

Табл.: 3. **Библ.:** 20.

Васильчук Ирина Петровна – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования, Криворожский экономический институт ГВУЗ «КНЭУ им. В. Гетьмана» (просп. Почтовый, 64, Кривой Рог, Днепропетровская обл., 50000, Украина)

E-mail: vasylichuk2018@gmail.com

Вступ. В умовах сьогодення бізнес-лідери розглядають парадигму сталого розвитку як ідеологічний та управлінський «мейнстрим». З прийняттям у 2015 році на Саміті ООН Цілей сталого розвитку (ЦСР) корпорації отримали орієнтири для розробки бізнес-стратегій задля забезпечення власної сталості та досягнення Цілей сталого розвитку. З цієї метою розробляються нові управлінські технології, які дозволяють здійснити поглиблене інкорпорування засад сталого розвитку у бізнес-модель, ланцюг створення вартості та процес прийняття управлінських рішень. У сукупності це свідчить про новий етап розвитку зазначеної парадигми.

Огляд наукових публікацій і постановка завдання дослідження. Дослідження аспектів соціальної відповідальності бізнесу набуло поширення у працях провідних закордонних і вітчизняних науковців, зокрема, Д. Аллена, Д. Баюри, Ю. Благова, Л. Бурка, С. Вартика, В. Віссера, Д. Вуд, А. Керролла, М. Креймера, А. Колота, Ф. Кохрена, Дж. Лонгзона, Л. Преусса, М. Портера, Н. Супрун, В. Фредеріка, Б. Хастеда [1–13] та багатьох інших дослідників. Ідея корпоративної соціальної відповідальності передбачає відповідальність корпорацій перед суспільством не тільки в межах економічних і правових норм, але й розв'язання нагальних соціальних та екологічних проблем, пов'язаних із виживанням людства.

Аналіз фахових публікацій за проблематикою дослідження виявив, що концепції «сталого розвитку» та «корпоративної соціальної відповідальності» (КСВ, англ. CSR – Corporate Social Responsibility) виникли і розвивалися паралельно, але від свого початку мали власну специфіку, зумовлену різними цільовими настановами. Теоретичні витoki концепції сталого розвитку пов'язують з екологічною дискусією, яка відбувалася в Європі у 1950-х роках та наслідками «зеленого руху», а імператив соціальної відповідальності бізнесу ґрунтувався на етичних нормах і був зорієнтований, в першу чергу, на суспільні потреби, соціальні цінності та суспільні норми. Поступово зміст понять сталого розвитку та КСВ наблизився один до одного, і в останні роки досить часто їх використовують як синоніми. У найбільш загальному розумінні основна ідея відповідальності бізнесу подана у Міжнародному стандарті ISO 26000 (2010), у якому КСВ трактується як «відповідальність організацій за вплив їх рішень та діяльності на соціум і довкілля через відкритість і етичну поведінку, що здійснює внесок до сталого розвитку, включаючи здоров'я і добробут суспільства; бере в рахунок очікування стейкхолдерів відповідно до прийнятих законів і за внутрішніми нормами поведінки; інтегрує організацію і практику в свої відносини» [14].

Tbl.: 3. **Bibl.:** 20.

Vasylichuk Iryna P. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Kryvyi Rih Economic Institute of Kyiv National Economic University named after V. Hetman (64 Poshtovyi Ave., Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, 50000, Ukraine)

E-mail: vasylichuk2018@gmail.com

У своєму становленні та розвитку теоретичне обґрунтування концепції КСВ до теперішнього часу пройшло декілька етапів. Серед дослідників сформувався такі підходи до періодизації її розвитку:

- 1) перший етап – становлення (середина 1950-х – середина 1990-х років) і другий етап – розвиток на власній основі (з початку 1990-х років і дотепер). Етапи розрізняються між собою основними значущими концепціями, що відображають їх сутність, та пануючою методологією [3, с. 5];
- 2) перший етап – базова концепція корпоративної соціальної відповідальності (1950–1970-ті рр.); другий етап – концепція корпоративної соціальної сприйнятливості (1970–1990-ті рр.); третій етап – концепція корпоративної соціальної діяльності (1980–2000-ні роки) [6].

Зміст кожного етапу та його особливості детально висвітлено у наукових публікаціях провідних учених [1–13].

В останні роки концепція КСВ дістала подальшого розвитку завдяки виокремленню підходів, пов'язаних із новими можливостями її реалізації та більш глибокою інтеграцією принципів сталого розвитку у бізнес-стратегію компаній. Йдеться про оновлене розуміння сутності КСВ, запропонованого В. Віссером (Visser, 2011) під умовною назвою «версія CSR 2.0», або «корпоративна сталість і відповідальність» (англ. Corporate Sustainability and Responsibility – CSR). В. Віссер використовує дефініцію «CSR 2.0» як метафору за аналогією з Web 2.0, при цьому виводить й аргументує особливості нової моделі, що зумовлені використанням інформаційно-комунікативних технологій, на основі виділення спільних ознак Web 2.0 і CSR. Основними принципами моделі автор визнає креативність, масштабованість, глокальність, циркулярність, швидке реагування на проблеми, а головною відмінною рисою – системність. В. Віссер трактує CSR як синтез підходів – корпоративної соціальної відповідальності, сталого розвитку, корпоративного громадянства та бізнес-етики – і наголошує на новій ері у взаєминах між бізнесом і суспільством [10, с. 7]. В світлі останніх тенденцій цифровізації економіки та суспільства зазначимо, що цей підхід дозволяє використовувати можливості соціальних мереж з концентрації і фільтрації «розсіяних знань» мережі (на базі Web 2.0) для тиражування «кращих практик» КСВ. Це визначає такі нові характеристики КСВ, як креативність і масштабованість. Водночас зазначена версія концепції бере за основу новітні тренди глобального управління – конвергенцію глобальної та регіональної корпоративної відповідальності, що сприяло появі терміна «глокальність» [10].

Паралельно продовжив активно розвиватися напрям «стратегічної КСВ», пов'язаний із поглибленою імплементацією принципів КСВ і сталого розвитку у процеси прийняття управлінських рішень та розробки бізнес-стратегій корпорацій. У 2011 році «гуру» стратегічного управління М. Портер разом із М. Креймером у своїй статті (Porter, Kramer, 2011) обґрунтували новий концептуальний підхід до сутності процесу створення вартості корпорації – «Created Shared Value» (CSV) (з англ. «створення спільної цінності»), який передбачає посилену увагу до драйверів генерування корпоративної цінності вздовж всього вартісного ланцюга (англ. *Corporate Value Chain*) [7]. На противагу до КСВ, яку сприймають переважно як окрему «добру» частину стратегії бізнес-компанії, ідея CSV інтегрована у бізнес-модель. Також у розвиток стратегічної КСВ Д. Міллан (Millon, 2011) просуває свою модель «Sustainability CSR», засновану на обов'язковому врахуванні довгострокового горизонту прийняття управлінських рішень та очікуваної фінансової результативності. Основну ідею моделі передає теза: «сталість корпорації у довгостроковому періоді залежить від довгострокової життєздатності ключових стейкхолдерів і усталених відносин з ними» [15, с. 639]. Своєю чергою, Л. Преусс (Preuss, 2011) обґрунтовує модель «інноваційної КСВ», яка спрямована на підвищення економічної, екологічної та соціальної ефективності за рахунок різноманітних інновацій (продуктових, організаційних, технологічних, парадигмальних) [8, с. 23]. Як бачимо, відбувається подальший розвиток теоретичних підходів до сутності корпоративної відповідальності в бік її більшої практичної спрямованості, зумовлених як викликами сталого розвитку, так і змінами технологічної парадигми. Це підтверджує висновок про зближення концепцій корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку, їх поступову інтеграцію.

Мета дослідження: запропонувати періодизацію розвитку теоретичних засад концепцій КСВ і сталого розвитку з урахуванням нових викликів і можливостей; виділити особливості різних моделей КСВ і підходів до фінансування потреб сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз фахової літератури й останніх тенденцій соціально-економічного розвитку виявив появу і поширення такої соціальної інновації, як явище соціального підприємництва. Соціальне підприємництво поєднує соціальну спрямованість діяльності та підприємницький підхід, який націлений на пом'якшення або вирішення соціальних проблем, а отже, перебуває на стику підприємництва та добродійності [16]. Соціальні підприємства, як ніякі інші організаційно-правові форми, слугують відображенням ідеї сталого розвитку й інструментом досягнення його цілей, оскільки найчастіше засновуються і працюють у екологічній та соціальних сферах, і націлені першочергово на створення позитивного впливу на соціум і довкілля. Соціальні підприємства – це гібридні утворення, які є результатом процесу конвергенції цілей, організаційних форм і взаємодії економічних агентів у межах простору сталого розвитку. Збільшення кількості соціальних підприємств, розширення їх впливу на всі сфери економіки і суспільства дозволили науковцям і практикам зробити висновок про

становлення нового «четвертого сектора» економіки та її поступову соціалізацію.

Крім того, спостерігається оновлення принципів взаємодії між суб'єктами корпоративного та публічного, нефінансового та фінансового, реального та соціального секторів економіки, що дозволяє виділити зародження нового теоретичного підходу до визначення рушійних сил економічного розвитку, за якого конкуренція перестає бути домінуючим фактором, а на її противагу приходить співпраця (англ. *Collaboration*). Модель співпраці, на відміну від конкуренції, передбачає основним мотивом взаємодії турботу про інших і самих себе, основною метою – створення вартості для всіх учасників мережі, а критерієм успіху – взаємовигідні відносини зі стейкхолдерами (Tencati, Perrini, Pogutz, 2004 [17]; Tencati, Zsolnai, 2013 [18]). Цю саму ідею обстоюють і розвивають у нинішній час переважна більшість провідних учених і практиків. Вищезазначене дозволяє автору обґрунтувати тезу про розвиток концепції КСВ на нових засадах.

Оновлене бачення сучасної концепції КСВ (версія «CSR 3.0») ґрунтується на принципах моделі «CSR 2.0», запропонованій В. Віссером (Visser, 2011) та акумулює основні найбільш вагомні здобутки інших моделей КСВ (Porter, Kramer, 2011; Millon, 2011; Preuss, 2011). В обґрунтування нового бачення КСВ нами покладено теоретичну платформу, засновану на колаборативному підході (*Collaborative Approach*). Крім того, в нинішній час переважна більшість провідних учених і практиків висувують нові вимоги до бізнес-стратегій корпорацій. Ці стратегії мають враховувати не лише окремі заходи за соціальною й екологічною складовими сталого розвитку та реагувати на його виклики шляхом ефективного управління ризиками, але й передбачати заснування корпоративних бізнес-моделей на можливостях сталого розвитку. Такі можливості мають бути покладені в основу стратегій, корпоративного врядування, корпоративного менеджменту та ланцюга створення вартості [19]. Тому версія «CSR 3.0» ґрунтується на можливостях сталого розвитку – заробляти, створюючи спільний добробут і добро.

Основними принципами нової версії КСВ нами визначено: конвергентність, масштабованість, добровільність, системність, здатність до створення позитивного впливу, створення сталої вартості вздовж вартісного ланцюга, циркулярність, мережна взаємодія. Домінантою підходу визнано соціальність, яка трактується у контексті забезпечення суспільних очікувань і потреб та опосередковує всі аспекти господарської діяльності у соціальній економіці. Саме ця ознака, разом із колаборативним підходом, визначає особливості нового бачення корпоративної сталості та відповідальності та генерує нові можливості, спричинені позитивними екстерналіями й інтерналіями у їх взаємодії (табл. 1).

Інтеграція цілей і принципів сталого розвитку у всі аспекти діяльності корпорації зумовлює перехід від концепції корпоративної відповідальності до концепції корпоративної сталості. В результаті все більше корпорацій стають сталими за поведінкою та бізнес-моделлю (англ. *Sustainable Corporation*). Цьому сприяють також і Директиви Європейської Комісії, за яких змінюються вимоги до

Таблиця 1

Зміст та особливості концепції CSR 3.0 «Корпоративна сталість»

Базові засади	Основний зміст	Деталізація
Зміст етапу	Розвиток концепції на основі інкорпорування можливостей сталого розвитку	Інтеграція можливостей сталого розвитку у всі аспекти діяльності корпорації, симбіоз інтерналії та інтерналізованих позитивних екстерналії
Формуючий базис концепції	Синтез колаборативного підходу і конвергенції організаційно-правових форм	Колаборативний підхід – співпраця бізнесових корпорацій і соціальних підприємств; результати трансформаційних змін внаслідок конвергенції цілей, відповідальності, організаційно-правових форм корпорацій і інкорпорування можливостей мережної взаємодії між суб'єктами комерційної та некомерційної діяльності, фінансового та нефінансового секторів економіки
Принципи:	конвергентність	Всеосяжне зближення та взаємопроникнення цілей, парадигм, змісту, форми, відповідальності, що породжують нові можливості досягнення сталості з урахуванням переваг Індустрії 4.0
	мережна взаємодія	Використання синергетичного ефекту, що надає співпраця у мережах різноманітних стейкхолдерів
	масштабованість	Корпоративні моделі та «кращі практики» сталого розвитку повинні мати властивість до масштабування та тиражування задля прискореного досягнення Цілей сталого розвитку та стійкого збереження отриманих результатів
	добровільність	Цілі та цінності сталого розвитку мають бути іманентною властивістю цінностей, політики і стратегії компанії, а не мати характер примусових і дискретних дій. Лише коли цінності сталого розвитку стануть ідеологією та потребою, досягнення ЦСР стане реальністю
	системність	Всі заходи у напрямках сталого розвитку мають бути системними та такими, що формують основу бізнес-стратегій та комунікацій компаній
	циркулярність	Ґрунтується на концепції «циркулярної» (відновлювальної) економіки та сталого споживання ресурсів
	створення сталої вартості вздовж вартісного ланцюга	Поглиблена імплементація засад концепції CSV Портера–Креймера
	створення позитивного впливу на соціум і довкілля	Нефінансові цілі однаково важливі як і фінансові (інтегрально з'єднані), в перспективі повинен привалювати підхід «impact first»
Домінанта	Соціальність (забезпечення суспільних очікувань і потреб)	Основний принцип розбудови соціальної економіки на засадах суспільної солідарності та сталого розвитку
Мета	Заробляти, створюючи спільний добробут і добро	

Джерело: сформовано автором

фідучіарних обов'язків директорів фінансових і нефінансових корпорацій, що передбачають фактичний обов'язок директорату і менеджменту корпорацій враховувати нефінансові цілі діяльності та нести відповідальність перед всіма стейкхолдерами, а не тільки акціонерами [20]. Ідею сталого бізнесу просувають різноманітні форуми, асоціації, консалтингові компанії, вчені та практики, які намагаються, що стала бізнес-модель дозволить корпораціям знизити ризики сталого розвитку та максимізувати позитивний вплив на суспільство і довкілля. У сукупності, разом із з розбудовою третього (некомерційні організації) та четвертого (соціальні підприємства) секторів економіки, це має привести до досягнення Цілей сталого розвитку і створення сталого світу.

Узагальнюючи викладені вище підходи й етапи становлення концепції КСВ, можна запропонувати таку періодизацію її розвитку (табл. 2).

Важливу роль у прискоренні переходу до сталого світу відіграє різного рівня фінансова підтримка ініціатив і проєктів зі сталого розвитку. Проведення дослідження домінант наявних типових моделей КСВ дозволило здійснити узагальнення і виділити особливостей сформованих моделей сталого розвитку корпорацій за ключовими аспектами (цілі, принципи, методи). На цій основі досліджені та виділені особливості підходів до фінансування сталого розвитку на макrorівні та рівні корпорацій. Зокрема, важливою є підтримка сталого розвитку з боку держави (регулювання та податки), фінансового сектора (інвестування та кредитування) та самих корпорацій (соціальні інвестиції бізнесу).

Виділені особливості наявних корпоративних моделей сталого розвитку та підходів до його фінансування дозволяють сформулювати вітчизняну модель сталого розвитку та створити систему його фінансування на загальнодержавному, місцевому та корпоративному рівнях.

Періодизація еволюції концепції корпоративної соціальної відповідальності

Етап	Зміст етапу, слоган	Умовне позначення етапу, період	Формуючий базис концепції	Принципи та доміанти
0 етап	Інкубаційний період концепції	до 1500 і 1500–1960-ті		Домінанти – етичні принципи – етична відповідальність
1 етап	КСВ -1 Зародження й утвердження корпоративної соціальної відповідальності як концепції «Роблячи добрі справи, робити добре» (« <i>Doing good to do good</i> »)	Версія CSR 1.0 (початок 1950-х – середина 1980-х)	На основі ідентифікації сутності КСВ та філантропічного підходу до практичної діяльності	Домінанти – етична та соціальна відповідальність бізнесмена
		Версія CSR 1.1 (середина 1980-х – середина 1990-х)	На основі більш широкої бази: інкорпорації стейкхолдерського підходу – з урахуванням інтересів різних груп стейкхолдерів	Домінанти – етична, екологічна, соціальна відповідальність бізнесу
2 етап	Розвиток концепції на власній основі «Роблячи добро – процвітати» (« <i>Doing good to do well</i> »)	CSR 1.2 (середина 1990-х – кінець 2000-х)	На основі інтеграції КСВ у стратегічне управління	Принципи – пріоритетність, специфічність, проактивність, добровільність, наочність
3 етап	КСВ -2 Розвиток концепції на власній основі з інкорпоруванням принципів сталого розвитку, переваг інформаційно-комунікативних технологій та впровадження різноманітних інновацій «Роблячи спільне добро – процвітати» (« <i>Doing common good to do well</i> »)	Версія CSR 2.0 (кінець 2000-х – і дотепер)	Синтез підходів КСВ, сталого розвитку, корпоративного громадянства і бізнес-етики	Принципи – креативність, масштабованість, глокальність, циркулярність, швидка реакція на проблеми. Домінанта – системність
		Версія CSR 2.1 (кінець 2000-х – і дотепер)	На основі інтеграції заходів за напрямками сталого розвитку та КСВ у стратегічне управління і ланцюг створення вартості (“sustainability” model of CSR) Інтерналізація негативних екстерналій (запобігання ризиків)	Принципи – пріоритетність, специфічність, проактивність, добровільність, наочність, інноваційність, створення вартості вздовж вартісного ланцюга Домінанта – інтеграція
4 етап	КСВ-3 Розвиток концепції на засадах сталого розвитку та соціальної економіки «Роблячи спільно добрі справи, створювати спільний добробут» (« <i>Doing common good to do common well</i> »)	Версія КСВ 3.0 (2015 р. – і дотепер)	Синтез колаборативного підходу і конвергенції організаційно-правових форм. Інтерналізація позитивних екстерналій (використання можливостей сталого розвитку)	Принципи: конвергентність, мережна взаємодія, створення сталої вартості вздовж вартісного ланцюга, циркулярність, масштабованість, системність, добровільність, здатність до створення позитивного впливу. Домінанта – соціальність в контексті забезпечення суспільних очікувань і потреб

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 3

Домінанти й особливості типових корпоративних моделей сталого розвитку та підходів до їх фінансування

Моделі КСВ	Домінанти моделі КСВ	Особливості моделі сталого розвитку корпорацій	Фінансовий аспект реалізації моделі сталого розвитку корпорацій
1	2	3	4
Європейська модель (Північні країни ЄС)	Активна роль держави у фінансуванні заходів зі сталого розвитку. Регулювання заходів бізнесу у напрямках сталого розвитку нормами, стандартами і законами відповідних держав. Пріоритет екологічної відповідальності	Принцип примусово-добровільний. Дискретність заходів зі сталого розвитку, співпраця з державою. Ефективний стейкхолдер-менеджмент. Пріоритет – програми захисту довкілля та збереження ресурсів, розвиток людського потенціалу в межах компанії	На рівні держави: методи адміністрування податків та їх використання на заходи зі сталого розвитку згідно з партнерством «бізнес-держава». На рівні корпорацій: фінансування заходів у напрямках сталого розвитку, насамперед, соціальні інвестиції у розвиток персоналу

Закінчення табл. 3

1	2	3	4
Британська модель (Великобританія, Німеччина, Австрія, Франція)	Ініціативність на рівні бізнесу та активна підтримка з боку держави і суспільства. Пріоритет правової та етичної відповідальності. Соціальна домінанта економічного розвитку і розбудова соціальної економіки	Принцип добровільності інкорпорації чинників сталого розвитку у всі аспекти діяльності. Ефективний стейкхолдер-менеджмент. Добровільне розкриття інформації про результати соціальної і екологічної діяльності (нефінансова звітність). Незалежний соціальний аудит. Пріоритет – програми захисту довкілля та збереження ресурсів. Корпоративна соціальна результативність визнається як детермінанта фінансової результативності (підтверджений зв'язок)	На рівні держави: метод пільгового режиму оподаткування. На рівні фінансового сектора: фінансові інновації (інноваційні інструменти та організаційно-правові форми), новий формат взаємодії із соціальними підприємствами. На рівні корпорацій: фінансування заходів у напрямках сталого розвитку за допомогою інструментів соціальних інвестицій бізнесу
Американська модель	Низька роль держави. Орієнтація на розвиток людського потенціалу в межах компанії, місцевих громад, суспільства в цілому. Пріоритет – філантропічної відповідальності, практики корпоративного громадянства, фінансова підтримка некомерційних організацій і фондів	Принцип добровільності інкорпорації чинників сталого розвитку (ESG-issue) у всі аспекти діяльності. Методи – активні дії власників, інвесторів і суспільства у примусі корпорацій до сталого розвитку. Інкорпорація критеріїв сталого розвитку у всі аспекти діяльності. Ефективний стейкхолдер-менеджмент. Пріоритет – розвиток людського потенціалу і місцевих громад (соціальна домінанта). Корпоративна соціальна результативність визнається як детермінанта фінансової результативності (підтверджений зв'язок)	На рівні держави: метод пільгового режиму оподаткування; на суму благодійних внесків зменшується база оподаткування доходів. Програми підтримки соціально-відповідальних інвестицій (PRI, MRIs). На рівні окремих штатів: узаконення інноваційних організаційно-правових форм діяльності (Benefit corporation). На рівні фінансового сектора: фінансові інновації (інноваційні інструменти та організаційно-правові форми). Новий формат взаємодії із соціальними підприємствами та НКО. На рівні корпорацій: фінансування заходів у напрямках сталого розвитку, насамперед, підтримка місцевих громад та НКО
Канадська модель	Регулювання заходів бізнесу у напрямках сталого розвитку, зокрема прийняття Канадського стандарту КСВ. Пріоритет екологічної, правової та етичної відповідальності	Принцип – добровільно-примусове інкорпорування чинників сталого розвитку у всі аспекти діяльності. Пріоритет – розвиток людського потенціалу в межах компанії – модель здорового робочого місця. Підтримка екологічної стабільності. Поширена екологічна звітність	На рівні фінансового сектору: фінансові інновації (інноваційні інструменти та організаційно-правові форми). На рівні корпорацій: фінансування заходів у напрямках сталого розвитку, насамперед, соціальні інвестиції у розвиток персоналу та підтримка місцевих громад
Японська модель	Регулювання заходів бізнесу у напрямках сталого розвитку власними етичними кодексами. Пріоритет правової, етичної та екологічної відповідальності. Практики корпоративного волонтерства	Пріоритет – сумлінне партнерство і громадянство, програми захисту навколишнього середовища; відповідальна соціальна політика (щодо персоналу). Поширена звітність зі сталого розвитку	Інформація відсутня

Джерело: сформовано автором

До принципів фінансування діяльності корпорацій в умовах сталого розвитку нами віднесено: 1) прозорість, що узгоджується з вимогами до транспарентності діяльності корпорації; 2) відповідальність згідно з принципами КСВ і сталого розвитку; 3) цільовий характер використання залучених коштів – під заходи і проекти у напрямках сталого розвитку; 4) диверсифікація джерел, форм і інструментів фінансування; 5) адаптованість інструментів, форм і методів під вимоги сталого розвитку; 6) результативність залучення (за визначеними параметрами) та ефективність використання капіталу (досягнення фінансових цілей); 7) конвергентність, що передбачає розроблення фінансових інструментів і методів фінансування на основі поєднання різних підходів, які об'єднують в собі характеристики різних інструментів, тобто є гібридними; 8) створення позитивного впливу на соціум і довкілля як обов'язкова умова досягнення Цілей сталого розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Таким чином, КСВ – це цілісний підхід до управління корпорацією, що визнає інтеграцію бізнесу, суспільства і довкілля та враховує потреби та мотиви заінтересованих осіб, коло яких постійно розширюється. КСВ є культурою поведінки корпорації, яка визнає колективну відповідальність керівників, інвесторів, споживачів, співробітників і членів світової спільноти.

Між сталим розвитком і КСВ існує прямий зв'язок, і сьогодні згадані концепції слід розглядати як тотожні лише з одним зауваженням – сталий розвиток – це система цінностей, філософія сучасного бізнесу та мета корпоративної стратегії, а КСВ – це корпоративна політика, зацікавленість досягнення цілей стратегії; практики з корпоративної соціальної діяльності в межах політики КСВ дозволяють втілити принципи і Цілі сталого розвитку.

У результаті успішної реалізації корпоративної бізнес-стратегії, яка ґрунтується на можливостях сталого розвитку, корпорація досягає сталості та може бути визнана як стала корпорація (Sustainable Corporation).

Досягнення сталості потребує ефективної системи фінансування корпоративних заходів зі сталого розвитку, для створення якої в Україні потрібно використовувати досвід «кращих практик» на загальнодержавному, місцевому та корпоративному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

- Husted B. W., Allen D. B. Strategic Corporate Social Responsibility and Value Creation among Large Firms. *Long Range Planning*. 2007. Vol. 40. P. 594–610.
- Баюра Д. О. Соціальне інвестування як вищий рівень корпоративної соціальної відповідальності. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2011. Вип. 24. С. 212–218.
- Благов Ю. Е. Эволюция концепции КСО и теория стратегического управления. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. Менеджмент*. 2011. Вип. 1. С. 3–26.
- Burke L., Logsdon J. How corporate social responsibility pays off. *Long Range Planning*. 1996. Vol. 29 (4). P. 495–502.
- Carroll A. The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons*. 1991. Vol. 34. No. 4. P. 39–48.
- Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів. URL: kneu.edu.ua/userfiles/and/statya.doc
- Porter M., Kramer M. Creating Shared Value: How to Reinvent Capitalism – and Unleash a Wave of Innovation and Growth. *Harvard Business Review*. 2011. Vol. 89. No. 1/2. P. 62–77.
- Preuss Lutz. Innovative CSR: A Framework for Anchoring Corporate Social Responsibility in the Innovation Literature. *The Journal of Corporate Citizenship*. 2011. P. 17–35.
- Супрун Н. А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2009. № 3. С. 61–74.
- Visser W. The Age of Responsibility: CSR 2.0 and the New DNA of Business. *Journal of Business Systems, Governance and Ethics*. 2011. Vol. 5. No. 3. P. 7–22.
- Waddock S. Creating Corporate Accountability: Foundational Principles to Make Corporate Citizenship Real. *Journal of Business Ethics*. 2004. Vol. 50 (4). P. 313–326.
- Wartick S. L., Cochran P. L. The evolution of the corporate social performance model. *Academy of Management Review*. 1985. No. 4. P. 758–769.
- Wood D. J. Corporate Social Performance Revisited. *The Academy of Management Review*. 1991. Vol. 16. № 4. P. 691–718.
- ISO 26000 (2010) «Руководство по социальной ответственности». URL: <http://www.iso.org/iso/ru/home/standards/iso26000.htm>
- Millon D. Two Models of Corporate Social Responsibility, 46 Wake Forest L. Rev. 523. 2011. URL: <http://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlufac>
- Наше будущее // Форум. Социал. URL: <http://www.nbforum.ru/social>
- Tencati A., Perrini F., Pogutz S. New tools to foster corporate socially responsible behavior. *Journal of Business Ethics*. 2004. Vol. 53. С. 173–190.
- Tencati A., Zsolnai L. Towards a New Theory of the Firm: The Collaborative Enterprise // The Economic and Financial Crisis and the Human Person Von Hügel Institute (VHI) International Workshop. St. Edmund's College, Cambridge. 2013.
- BSR report. Redefining Sustainable Business: Management for a rapidly changing world. 2018. URL: https://www.bsr.org/reports/BSR_Redefining_Sustainable_Business.pdf
- Shareholders' rights directive Q&A. 2017. URL: https://www.europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-592_en.pdf

REFERENCES

- "BSR report. Redefining Sustainable Business: Management for a rapidly changing world. 2018" https://www.bsr.org/reports/BSR_Redefining_Sustainable_Business.pdf
- Baiura, D. O. "Sotsialne investuvannya yak vyshchyi riven korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti" [Social investment as the highest level of corporate social responsibility]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, no. 24 (2011): 212-218.
- Blagov, Yu. Ye. "Evolutsiya kontseptsii KSO i teoriya strategicheskogo upravleniya" [Evolution of the CSR concept and the theory of strategic management]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Ser.: Menedzhment*, no. 1 (2011): 3-26.
- Burke, L., and Logsdon, J. "How corporate social responsibility pays off" *Long Range Planning* vol. 29 (4) (1996): 495-502.
- Carroll, A. "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders" *Business Horizons* vol. 34, no. 4 (1991): 39-48.

Husted, B. W., and Allen, D. B. "Strategic Corporate Social Responsibility and Value Creation among Large Firms" *Long Range Planning* vol. 40 (2007): 594-610.

"ISO 26000 (2010) «Rukovodstvo po sotsialnoy otvetstvenosti»" [ISO 26000 (2010) «Guidelines for social responsibility»]. <http://www.iso.org/iso/ru/home/standards/iso26000.htm>

Kolot, A. M. "Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist: evoliutsiia ta rozvytok teoretychnykh pohliadiv" [Corporate Social Responsibility: Evolution and Development of Theoretical Views]. kneu.edu.ua/userfiles/./of.and./statya.doc

Millon, D. "Two Models of Corporate Social Responsibility, 46 Wake Forest L. Rev. 523. 2011" <http://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlufac>

"Nashe budushcheye" [Our future]. Forum. Sotsial. <http://www.nb-forum.ru/social>

"Preuss Lutz. Innovative CSR: A Framework for Anchoring Corporate Social Responsibility in the Innovation Literature" *The Journal of Corporate Citizenship* (2011): 17-35.

Porter, M., and Kramer, M. "Creating Shared Value: How to Reinvent Capitalis - and Unleash a Wave of Innovation and Growth" *Harvard Business Review* vol. 89, no. 1/2 (2011): 62-77.

"Shareholders' rights directive Q&A. 2017" https://www.europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-592_en.pdf

Suprun, N. A. "Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist iak chynnyk staloho rozvytku" [Corporate Social Responsibility as a Factor for Sustainable Development]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 3 (2009): 61-74.

Tencati, A., and Zsolnai, L. "Towards a New Theory of the Firm: The Collaborative Enterprise" *The Economic and Financial Crisis and the Human Person Von Hugel Institute (VHI) International Workshop*. Cambridge: St. Edmund's College, 2013.

Tencati, A., Perrini, F., and Pogutz, S. "New tools to foster corporate socially responsible behavior" *Journal of Business Ethics* vol. 53 (2004): 173-190.

Visser, W. "The Age of Responsibility: CSR 2.0 and the New DNA of Business" *Journal of Business Systems, Governance and Ethics* vol. 5, no. 3 (2011): 7-22.

Waddock, S. "Creating Corporate Accountability: Foundational Principles to Make Corporate Citizenship Real" *Journal of Business Ethics* vol. 50 (4) (2004): 313-326.

Wartick, S. L., and Cochran, P. L. "The evolution of the corporate social performance model" *Academy of Management Review*, no. 4 (1985): 758-769.

Wood, D. J. "Corporate Social Performance Revisited" *The Academy of Management Review* vol. 16, no. 4 (1991): 691-718.